

Deelrapportage 3: Preventie van huidkanker en hittestress in gemeenten

Gemeente Overbetuwe

Carin Wüstefeld (gemeente Overbetuwe) en Femke van de Ven (GGD
Gelderland-Midden)

Projectcoördinatie door GGD Gelderland-Midden

juni 2025

Gefinancierd door ZonMw 11010032310013

Inhoudsopgave

1. Interventie	3
1.1 Interventie	3
1.2 Locatie en functie	4
1.3 Doelgroep en boodschap	5
1.4 Aanpak en planning	7
1.5 Resultaat: wat heeft het opgeleverd?	9
1.6 Randvoorwaarden, voor- en nadelen	10
2. Proces	11
2.1 Aanpak en planning van de interventie/proces	11
2.2 Participatie	11
2.3 Samenwerking	12
2.4 Borging binnen de organisatie	13
3. Bredere inzet van gemeente op preventie hittestress en huidkanker	14
3.1 Communicatie/voorlichting (algemeen)	14
3.2 Beleid	14
4. Conclusies en aanbevelingen	15
4.1 Conclusies	15
4.2 Aanbevelingen en leerpunten	16
Bijlage 1 - Flyer Geniet maar verbrand niet - buitensport	18
Bijlage 2 - Flyer Geniet maar verbrand niet – kinderspeelweken	19

1. Interventie

1.1 Interventie

Gemeente Overbetuwe heeft verschillende (fysieke) interventies gerealiseerd. Hierbij is gebruik gemaakt van een integrale aanpak met meerdere preventiestrategieën.

Bomen en schaduwdoeken

Gemeente Overbetuwe is in 2023 gestart met een actie waarbij bomen worden aangeboden aan scholen, zowel primair als voortgezet onderwijs (Figuur 1). Het doel hiervan is om de schoolpleinen te vergroenen, hittestress tegen te gaan en meer schaduw te creëren op de pleinen. Dit beschermt tegen blootstelling aan uv-straling en draagt ook bij aan het koeler houden van de directe omgeving. In 2024 is het aanbod aan de scholen herhaald. 60% van de scholen uit de gemeente heeft gebruik gemaakt van het aanbod en de bomen zijn in het najaar van 2024 geplant.

Gemeente Overbetuwe wil graag middels deelname aan dit ZonMw project verkennen op welke manier de gemeente het beleid op hittestress en uv-bescherming nog verder kan versterken. Op advies van de GGD heeft de gemeente, aanvullend op de actie voor bomen, een schaduwdoek aangeboden aan alle scholen. Dit vanuit de overweging dat bomen meerdere jaren nodig hebben om te groeien om voldoende schaduw en koelte te kunnen verzorgen op de schoolpleinen. Ter overbrugging kunnen de komende jaren schaduwdoeken uitkomst bieden om komende jaren in het voorjaar en de zomer al meer schaduw te creëren voor de buiten spelende kinderen. Dit betreft een eenmalige subsidieregeling voor scholen, voor in totaal 14 schaduwdoeken. De levensduur per schaduwdoek is minimaal 10 jaar. Lang genoeg dus om te overbruggen tot de geplante bomen volgroeid zijn en de gewenste schaduw en koelte kunnen geven.

Bomen op schoolpleinen

Een groen en schaduwrijk schoolplein is fijn om in te spelen en helpt tegen zomerse hitte. Overbetuwe stimuleert de scholen bij vergroening door hen ieder 2 bomen aan te bieden.

Met de bomen is er meer schaduw op de pleinen, wat bijdraagt aan het koeler houden van de directe omgeving. Ook zorgen de bomen ervoor dat water makkelijker de grond in kan zakken bij hevige regenbuien.

Scholen konden zich in het voorjaar van 2024 aanmelden voor de bomenactie. Zij konden kiezen uit 3 soorten bomen:

- Amberboom
- Purperrode vederbladige esdoorn
- Rode esdoorn

Er hebben zich 9 scholen aangemeld. In het najaar van 2024 zijn 19 bomen geplaatst. De actie is inmiddels gesloten.

Scholen komen ook in aanmerking voor de volgende subsidieregelingen:

- [Subsidie regenton](#)
- [Subsidie Samen Vergroenen](#) van het waterschap Rivierland (nu leeg)

Figuur 1: Subsidiebericht 1: Bomen op schoolpleinen. Bron: [website Gemeente Overbetuwe](#).

Zonnebrandcrèmedispensers

Naast het creëren van schaduw, middels zowel bomen als schaduwdoeken op schoolpleinen, is er ook volop aandacht voor andere manieren van uv-bescherming. Op 20 sportvelden in de gemeente zijn zonnebrandcrèmedispensers geplaatst met educatiemateriaal erbij. Ook aan 5 kinderspeelweken zijn

zonnebrandcrèmedispensers verleend. Zo wordt op meerdere plekken waar kinderen vaak komen (school, sportclub, maar ook het vakantie evenementen) aandacht besteed aan het thema zonbescherming.

Educatie en voorlichting

De Gezonde School-adviseurs van de GGD zijn betrokken om alle scholen in de gemeente het lespakket over zonbescherming aan te bieden, wat beschikbaar gesteld wordt vanuit het Huidfonds. Daarnaast is er een promopakket samengesteld, met informatie en flyers die beschikbaar gesteld zijn vanuit het Huidfonds, wat samen met de zonnebrandcrèmedispenser afgegeven is op de sportverenigingen en vakantiedorpen. Zo wordt ingezet op de volle breedte van preventie met aandacht voor zowel weren, kleren als smeren én educatie hierover.

1.2 Locatie en functie

Schaduwdoeken

Zoals hierboven beschreven is er gekozen voor het aanbieden van schaduwdoeken, ter overbrugging van de tijd die de bomen nodig hebben om te groeien. De schaduwdoeken zijn daarom ook aangeboden aan alle scholen in de gemeenten. De scholen kunnen zelf een afweging maken of ze gebruik maken van het aanbod van de gemeente. Dit is onafhankelijk van of ze gebruik gemaakt hebben van het aanbod om twee bomen te plaatsen op het schoolplein. In de gemeente zijn 24 scholen (basis- en middelbaaronderwijs). In totaal zijn er maximaal 14 schaduwdoeken beschikbaar. De scholen hebben zelf, in overleg met docenten/ ouders/ leerlingen, besloten waar het schaduwdoek geplaatst zal worden en wat een passende vorm en grootte is. Besloten is om indien er minder dan 14 scholen zich aanmelden voor de actie voor de schaduwdoeken ook sportverenigingen de kans te geven gebruik te maken van de actie. Op het moment van schrijven zijn er 5 scholen en 1 scouting die een schaduwdoek hebben ontvangen.

Zonnebrandcrèmedispensers

Naast scholen wordt ingezet op plekken waar kinderen en jongeren sporten en recreëren. Op de sportvelden wordt ingezet op verstrekken van zonnebrand. Honderd dispensers worden uitgedeeld aan 20 buitensportclubs waar veel kinderen komen. Denk ook aan ruitersport en scouting (zie Figuur 2), naast tennis en voetbal. Daarnaast krijgen de organisaties van 5 kinderspelweken en kinderevenementen in de gemeente zonnebrandcrèmedispensers. Kinderen nemen hierbij deel aan diverse sport- en spelactiviteiten, vaak in de buitenlucht. Zo wordt uv-bescherming middels smeren gestimuleerd. De zonnebrandcrèmedispensers zijn persoonlijk langsgebracht door ambtenaren van de gemeente, samen met een educatief informatiepakket. Zo is er gezorgd voor persoonlijk contact en een goede landing van de maatregelen bij de verschillende verenigingen. Het pakket is door de verschillende verenigingen met veel enthousiasme ontvangen.

De zonnebrandcrèmedispensers zijn pompflesjes van 250 ml (zoals dit voorbeeld). Er is bewust gekozen voor kleinere flesjes om diverse redenen. De kosten van deze dispensers zijn laag, waardoor er veel verstrekt kunnen worden en het op veel meer plekken beschikbaar gesteld kan worden. Per sportvereniging zijn meerdere flesjes beschikbaar gesteld, waardoor ze ook verspreid over het sportveld geplaatst kunnen worden. Ook zijn ze makkelijk verplaatsbaar, wat het gebruik laagdrempeliger maakt. Ervaring van de leverancier leerde namelijk dat de loopafstand tot de zonnebrandcrèmedispensers een belangrijke factor is die bepaalt of er gebruik gemaakt wordt van de zonnebrand. Dat is op deze manier ondervangen. Daarnaast zijn deze flesjes niet gevoelig voor vandalisme. Sportclubs zijn zelf verantwoordelijk voor de plek waar de zonnebrandcrèmedispensers staan en welke communicatie uiting

erbij is. Door het bijgeleverde promotiemateriaal is te herkennen dat de flesjes bedoeld zijn voor algemeen gebruik.

Figuur 2: Beeldmateriaal uitdelen zonnebrandcrèmedispensers aan de buitensportverenigingen en scouting.

1.3 Doelgroep en boodschap

Communicatie

De plaatsing van de eerste boom op het schoolplein is gedaan door wethouder Rik van den Dam samen met enkele leerlingen van de school. Hier waren ook diverse media bij aanwezig. In de berichtgeving hierover is aandacht besteed aan de vergroening van de schoolpleinen door de bomen, maar ook aan de extra schaduw die dit zal geven. Zie Figuur 3.

Wethouder Rik van den Dam plant samen met leerlingen van de Sint Willibrordusschool in Herveld een boom voor een groener schoolplein. © Gemeente Overbetuwe

Meer groene schoolpleinen in Overbetuwe: basisscholen krijgen gratis twee inheemse bomen

De eerste twee bomen om schoolpleinen in de gemeente Overbetuwe groener te maken, zijn woensdag op de Nationale Boomfeestdag geplant. De Sint Willibrordusschool in Herveld is twee schaduwplekken rijker. Eind november volgen nog zeven schoolpleinen van basisscholen.

Zie ook:

- [Groenbare ruimte samen met u maken | Overbetuwe](#)

Berrie van Helden 16-11-23, 07:15

De scholen krijgen elk gratis twee inheemse bomen. Ze kunnen kiezen uit de amberboom, esdoorn en rode esdoorn. Ze zijn bekostigd door de gemeente Overbetuwe en Waterschap Rivierenland. Met de bomenactie willen zij scholen stimuleren een groenere omgeving te creëren.

Bomenactie

Acht scholen hebben zich voor de bomenactie van de gemeente Overbetuwe ingeschreven. „Scholen die zich nog niet hebben aangemeld, kunnen dat alsnog doen voor de voorjaarsactie in 2024”, zegt wethouder Rik van den Dam van de gemeente Overbetuwe.

Volgens hem is het belangrijk dat scholen hun pleinen vergroenen. „Door het veranderende klimaat hebben we vaker te maken met lange periodes van droogte en hogere temperaturen. Maar ook met stevige regenbuien. Om beter bestand te zijn tegen deze veranderingen hebben we in Overbetuwe verschillende acties om tot een groenere en duurzamere omgeving te komen.”

Koelere omgeving

Eind deze maand is voor ruim 1600 leerlingen meer schaduw op het schoolplein gekomen. Dat draagt volgens Van den Dam bij aan het koeler houden van de omgeving in de zomer. „De bomen zorgen er ook voor dat regenwater beter door de bodem kan worden opgenomen. En ze dragen bij aan de biodiversiteit. Ze maken Overbetuwe weer een stukje groener.”

Naast de vergroeningsactie op de schoolpleinen hebben vrijwilligers van Valburg Groen samen met Natuur en Milieu Educatie Betuwe en de Sint Jacobusschool een actie voor de Boomfeestdag opgezet. Zo'n 25 wilgen worden met hulp van leerlingen op 29 november geplant in het buitengebied. De door de kinderen gemaakte naamplaatjes worden na het planten bij de bomen aan een paal bevestigd.

Figuur 3: Nieuwsartikel 1: Meer groene schoolpleinen in Overbetuwe: basisscholen krijgen twee gratis inheemse bomen. Plaatsingsdatum: 16-11-2023, 07.15. Bron: [website De Gelderlander](#).

Door de gemeente is ervoor gekozen om voor dit project in te zetten op persoonlijke benadering en minder aandacht te besteden aan algemene communicatie middels nieuwsberichten en social media. Ambtenaren van de gemeente zijn persoonlijke langsgegaan bij alle buitensportverenigingen, scouting en vakantiespeelweken. Middels deze persoonlijke benadering verwachten zijn de doelgroep beter te bereiken dan via de socials van de gemeente. Zo kan de gemeente ook direct peilen hoe de zonnebrand ontvangen wordt, of er enthousiasme is en of het onderwerp zonbescherming leeft onder de doelgroep. Dit blijkt zo te zijn; bij het rondbrengen werden op diverse plekken persoonlijke verhalen gedeeld over de gevolgen van zonverbranding en ervaringen met huidkanker. Dit draagt bij aan een groot draagvlak onder de verenigingen om het aangeboden pakket te gebruiken en actief onder de aandacht te brengen.

Omdat er gekozen is voor een persoonlijke benadering is de afdeling communicatie pas laat betrokken. Halverwege het project (in januari) is er een communicatieplan opgesteld. Ook is er bewust gekozen om de beschikbare tijd en energie in andere onderdelen te stoppen. Zodoende is de communicatie in de media relatief beperkt gebleven. Met een communicatieplan vooraf waren simpele mogelijkheden beter te benutten geweest, zonder grote tijdsinvestering.

Zonvenant

De gemeente heeft, gestimuleerd door dit ZonMw project, het Zonvenant van het Huidfonds ondertekend. Daarmee heeft de gemeente toegang tot heel veel kant-en-klaar promotie materiaal, waar volop gebruik van wordt gemaakt. Er is een promopakket met informatie vanuit het Huidfonds toegevoegd aan de zonnebrandcrèmedispensers die persoonlijk bij alle sportverenigingen afgegeven zijn. Zo is ervoor gezorgd dat, naast de zonnebrandcrèmedispenser, ook de beschikbare voorlichting goed onder de aandacht is bij de clubs.

Daarnaast heeft ook GGD Gelderland-Midden, gestimuleerd door dit project, het Zonvenant ondertekend.

1.4 Aanpak en planning

In oktober 2024 is de eerste versie van het plan van aanpak afgerond. Dit plan is opgesteld door de gemeenteamttenaren. Zij hebben hun plan voorgelegd aan en besproken met de GGD. De GGD heeft hierop feedback gegeven en aanvullingen gedaan. Zo is bijvoorbeeld op advies van de GGD de bomen-regeling voor scholen uitgebreid met een eenmalige regeling met aanvullende schaduwdoeken. Bij het plan van aanpak is ook een tijdsplanning opgesteld door de ambtenaren. Daarin staat aangegeven wie wat wanneer zal uitvoeren. Met de GGD zijn meerdere afspraken geweest gedurende de looptijd van het project om de stand van zaken te bespreken. Daarin was ook ruimte voor de GGD om verder te adviseren en ook om vinger aan de pols te houden of er geen belangrijke aspecten te weinig aandacht krijgen. Zo hebben we in januari gesignaleerd dat het communicatiestuk nog onder belicht was. Hierover was ook niets opgenomen in het plan van aanpak.

Schaduwdoeken

- De gemeente heeft een overzicht van alle scholen in de gemeente met de contactgegevens. Deze contactgegevens zijn in januari gebruikt om de scholen per mail een aanvullend schaduwdoek aan te bieden.
- Via de leverancier (Sundo) van het Huidfonds zijn offertes opgevraagd voor de kosten van het plaatsen van 1 schaduwdoek.
- De scholen mogen zelf beslissen of zij het aanbod voor een schaduwdoek aannemen en zo ja, waar ze het schaduwdoek willen plaatsen.

- Omdat er in maart nog weinig respons was (4 scholen hadden positief gereageerd op het aanbod) is er nog een herinneringsmail uitgegaan en heeft er nog een belronde naar de scholen vanuit de gemeente plaatsgevonden.
- Het eerste schaduwdoek wordt op 30 mei 2025 geplaatst.
- Op het moment van schrijven staat de actie nog open en zijn er nog aanvragen in behandeling. Momenteel hebben 5 scholen en 1 scouting het aanbod geaccepteerd.
- Na afronding van de actie zal een volledige lijst aangeleverd worden van de locaties waar een schaduwdoek geplaatst is.
- De schaduwdoeken zijn in het beheer van de scholen.
- Diverse scholen hebben om verschillende redenen het aanbod van de gemeente afgeslagen. Sommige scholen hebben al voldoende schaduw op het schoolplein en daarom geen behoefte aan een schaduwdoek. Sommige scholen geven aan dat het teveel administratieve last is en er teveel tijd in gaat zitten om een schaduwdoek aan te nemen, tijd die ze niet hebben. Daarom is de leverancier gaandeweg dit project actief hulp gaan bieden bij het inmeten en plaatsen van de schaduwdoeken, om scholen te ontlasten. Ook een deel van de scholen ziet af van het schaduwdoek vanwege de kosten. Zo zou een school graag een schaduwdoek van 6x6m plaatsen boven een grote zandbak op het schoolplein. Helaas is dat duurder dan het doek wat aangeboden wordt door de gemeente, waardoor de school zelf moet bijbetalen. Dat geldt is er niet en is reden om dan helemaal af te zien van het aanbod. De gemeente wil alle scholen een vergelijkbaar aanbod doen en daardoor geen uitzonderingen maken.

Zonnebrandcrèmedispensers

- Er is een offerte opgevraagd voor de kosten van een pompfls zonnebrand
- De keuze is gemaakt om zonnebrandcrèmedispensers uit te delen aan buiten sportverenigingen en kinderspeelweken. Zo komen kinderen, behalve op school, ook op andere plekken waar ze veel komen in aanraking met zonbeschermingsmaatregelen. Dit is mooi aanvullend op bovengenoemde fysieke maatregel op de scholen.
- Met de informatie vanuit het huidfonds is een promotiepakket samengesteld met informatie, flyers en posters.
- Het promotiepakket is samen met meerdere dispensers persoonlijk langsgebracht op alle sportverenigingen in de maand april/ mei.
- Door het persoonlijk langsbrengen kan nog extra aandacht gevraagd worden voor het doel van dit project, de mogelijkheden om er aandacht op te vestigen (zoals ophangen van de poster of uitdelen van flyers), worden sportverenigingen zelf gemotiveerd om ook te overwegen het Zonvenant te ondertekenen en zo kan ook direct de reactie gepeild worden van de sportvereniging op alles wat aangeboden wordt.
- De reacties van de sportverenigingen en scouting waren zeer positief. Vaak komen er ook persoonlijke verhalen boven, want iedereen kent wel iemand met kanker. De zonnebrandcrèmedispensers en informatiemateriaal zijn goed ontvangen en worden gebruikt.
- Middels de persoonlijke aanpak worden de verenigingen gestimuleerd om zelfstandig aandacht te vragen voor huidkankerpreventie, waarbij nu bij de start verschillende mogelijkheden worden aangereikt om dat te doen. De vereniging is zelf verantwoordelijk voor het vervolg.
- De sportverenigingen krijgen de dispensers daarom ook in eigen beheer en worden uitgenodigd om deze zelf aan te vullen wanneer de zonnebrand op is.

Voorlichting en educatie aan scholen

- De gemeente wil graag, aanvullend op de bomen en schaduwdoeken, het lespakket over zonbescherming van het huidfonds aanbieden aan alle scholen. Zo wordt niet alleen 'weren' aangepakt, maar is er ook aandacht voor educatie.
- Een belangrijke les tijdens dit project is dat veel voorgenomen acties meer tijd vragen dan vooraf bedacht. Zo komen andere voorgenomen acties, zoals het plaatsen van attentieborden bij recreatieplassen, in het gedrang en zijn die niet uitgevoerd in de looptijd van dit project.
- In maart bleek dat de gemeente nog geen tijd gevonden had om de scholen te benaderen over het lespakket. Toen heeft de GGD aangegeven dat hiervoor ook de Gezonde School-adviseurs van de GGD ingezet kunnen worden om de gemeente dit deel van het werk uit handen te nemen.
- Hierop is er contact gelegd tussen de gemeenteambtenaren en de Gezonde School-adviseurs.
- Samen zijn zij nu in gesprek over de wensen van de gemeente en de mogelijkheden die de Gezonde School-adviseurs hebben. Dit levert een mooie samenwerking op, die voor alle partijen veel oplevert. Dit maakt dat we de contacten met de scholen meteen borgen.
- Door de vertraging op dit punt lukt het niet om het lespakket nog aan te bieden gedurende de looptijd van dit project. Wel zijn de zaadjes geplant en de gesprekken met scholen worden opgestart. Het begin is dus gemaakt om de scholen volgend jaar te helpen het lespakket wel op te nemen in het lesprogramma.
- Naast het lespakket wordt in de gesprekken met de scholen ook meegenomen of er al een zonbeschermingsprotocol in gebruik is op de scholen. Wanneer dit niet het geval is zal de Gezonde School-adviseur het zonbeschermingsprotocol, aangeboden door het huidfonds, onder de aandacht brengen.

1.5 Resultaat: wat heeft het opgeleverd?

Gemeente Overbetuwe heeft aangemoedigd door dit project het Zonvenant ondertekend.

In het najaar van 2024 zijn op 9 scholen in totaal 19 bomen geplaatst om extra schaduw te creëren. Op het moment van schrijven hebben 5 scholen een schaduwdoek vanuit de gemeente aangenomen en zijn er nog aanvragen in behandeling. Het is daarom nu nog niet mogelijk om te zeggen hoeveel scholen en daarmee hoeveel kinderen uiteindelijk bereikt worden met deze fysieke maatregel.

Het eerste schaduwdoek is op 30 mei 2025 geplaatst. Het is daarom in deze rapportage nog niet te zeggen hoe het ontvangen is door de gebruikers.

De sportverenigingen hebben vanuit de gemeente, in het kader van dit project, gratis zonnebrandcrèmedispensers aangeboden gekregen. Hierbij is ook promotie materiaal aangeboden aan de sportverenigingen. Dit is aangeboden aan 18 buitensportorganisaties, 2 scouting verenigingen en 5 kinderspeelweken. Zie bijlage 1 en 2 voor flyers die respectievelijk aan de buitensportclubs en de kinderspeelweken zijn uitgedeeld.

Tijdens het jaarlijkse sportcafé op 15 mei is ook actief aandacht gevraagd voor implementatie van het zonbeschermingsprotocol, aangeboden vanuit het Huidfonds. Het project duurt te kort om een vervolgactie te plegen om te evalueren of dit protocol daadwerkelijk ingevoerd en gebruikt wordt bij verenigingen. Dit is een les die de gemeente voor de toekomst meeneemt; zonbescherming is een thema wat jaarlijks moet terugkomen. Daar is dit jaar een goede start mee gemaakt, en zal komende jaren voortgezet worden in de bestaande netwerkcontacten die twee keer per jaar plaatsvinden.

Omdat de acties in het voorjaar uitgevoerd zijn is het te kort dag om dit nu al te evalueren. Er valt daarom nu niet te beschrijven of er meer bewustzijn is onder de doelgroep over risico's van uv-straling en handelingsperspectieven of gedragsverandering. Wel is het onderwerp nu een aandachtspunt in de gemeente en zal aandacht hiervoor jaarlijks terugkeren als onderdeel van de JOGG-aanpak en preventieve aanpak rondom hittestress.

1.6 Randvoorwaarden, voor- en nadelen

Er zijn 14 schaduwdoeken aangeboden aan alle basisscholen in de gemeente. Ze mochten zelf kiezen of ze van dit aanbod gebruik wilden maken. Daar zaten geen voorwaarden aan vast. Het schaduwdoek is een zeer effectieve maatregel om direct schaduw te creëren. De scholen mochten zelf bepalen waar deze doeken opgehangen werden. Plaatsing werd door de leverancier verzorgd.

Door een inventarisatie vooraf was bekend dat er diverse scholen zijn die al een schaduwdoek hadden op het schoolplein. De leverancier heeft op basis van een door de school aangeleverde situatieschets en foto meegedacht over de beste vorm, kleur en bevestigingswijze van het schaduwdoek. Door het professionele advies is de beste kwaliteit en levensduur geborgd. De keuze voor plaatsing is dus een wisselwerking tussen de wensen van de school en het professionele advies vanuit de leverancier. Hoe de participatie intern op de scholen is geweest is onbekend.

Zonnebrandcrèmedispensers

De dispensers zijn persoonlijk rondgebracht en werden zeer enthousiast ontvangen. Omdat elke vereniging meerdere pompflesjes gekregen heeft is het makkelijk om ze verspreid over het buitensportterrein neer te zetten. Zo is er altijd een flesje in de buurt. Dit stimuleert het gebruik.

Er zijn geen voorwaarden gesteld voor de sportvereniging aan het krijgen van de zonnebrandcrèmedispenser. Alle sportverenigingen hebben het aanbod geaccepteerd.

2. Proces

2.1 Aanpak en planning van de interventie/proces

Binnen de gemeente is eerst geïnventariseerd wat er al gebeurd op het thema hitte, hittestress en uv-bescherming. Ook is geïnventariseerd wat de gemeente nog meer zou kunnen doen op deze thema's. Er is onderzocht in welke beleidsnota's deze thema's opgenomen zijn en wat daarover opgenomen is. Bij de scholen is een peiling gedaan waar behoefte aan is. Dit is gedaan naar aanleiding van het reeds lopende aanbod om twee bomen te plaatsen op het schoolplein. Daarna is gewerkt aan een integrale aanpak, waarbij gekozen is om in te zetten op 3 pijlers, namelijk:

1. Educatie en Promotie: Kennis, bewustzijn over en promotie van 'Weren, kleren en smeren', bijv. lespakketten op scholen en voorlichting voor senioren.
2. Beschikbaarheid van schaduwplekken en dispensers: Schaduwplekken creëren op schoolpleinen en beschikbaar stellen van dispensers bij buiten sportterreinen.
3. Borgen en beleid : Wat zijn de huidige kaders, is dit voldoende om vergroening en voorlichting te borgen voor de toekomst.

De randvoorwaarden zijn in kaart gebracht (zoals financiering en personele capaciteit). Vervolgens is het plan van aanpak verder uitgewerkt en is er een tijdsplanning gemaakt en taakverdeling. Tot slot is een plan opgesteld om de bewoners te betrekken bij de voorgenomen plannen.

Bovenstaande is in samenwerking gedaan tussen ambtenaar van sociaal en fysiek domein.

Leerpunten hierbij: in bovenstaande ontbrak een communicatieplan, iets waar we later tegenaan liepen. Dit is halverwege het project alsnog opgepakt. Een leerpunt is om al eerder de afdeling communicatie ook te betrekken en een strategie op te stellen wanneer en met welke boodschap gecommuniceerd wordt over het project.

Ook werd pas gaandeweg het project voor de gemeente duidelijk welke samenwerkingspartners er zijn op de vlak en wat die te bieden hebben. Zo geeft de gemeente aan dat het plan van aanpak er anders uitgezien zou hebben, als zij bij aanvang al hadden geweten over het huidfonds en de mogelijkheden die zij bieden bijvoorbeeld t.a.v. communicatie en schaduwdoeken en zonnebrandcrèmedispensers.

2.2 Participatie

De scholen in de gemeente zijn al vroeg betrokken in het project. De gemeente had al goede contacten met de scholen n.a.v. het eerdere aanbod om twee gratis bomen te plaatsen. Zo is ook bij de scholen verder uitgevraagd welke andere behoeften ze hebben, of er interesse is in schaduwdoeken en welke rol ze vanuit de gemeente verwachten.

Ook is er direct contact opgenomen met de buitensportverenigingen en is er in overleg met de verenigingen een plan opgesteld om extra voorlichting te geven aan de sportende kinderen en hun ouders, om het zonbeschermingsprotocol te activeren en om de gratis zonnebrandcrèmedispensers duidelijk onder de aandacht te brengen van de aanwezigen op de sportvelden.

Vanuit de acties van het Hitteplan benadert de gemeente ouderen al, dit jaar in combinatie met zonbescherming. Er zijn kleine zonnebrandtubes uitgedeeld bij diverse gezamenlijke woonkamers aan 65-plussers (met een bereik van ongeveer 700 senioren). Senioren is niet de primaire doelgroep van dit project. Desondanks is het ook voor senioren van belang om zich te beschermen tegen schadelijke uv-straling. Zeker senioren die huidkanker of behandeling voor een voorloper van huidkanker (actinische

keratose) gehad hebben zijn extra gevoelig. Voor hen is extra aandacht voor zonbescherming van groot belang.

Bij al bovenstaande acties wordt intensief samengewerkt met verschillende partners (sportverenigingen, vakantiedorpen, scholen, ouderenwoningen). De gemeente heeft er bewust op ingezet om veel aandacht te besteden aan de participatie van verschillende partners in het project. Zo worden ze vroeg betrokken en wordt er draagvlak gecreëerd om gezamenlijk de maatregelen onder de aandacht te brengen.

Intern binnen de gemeenten zijn diverse collega's betrokken, wat geleid heeft tot een mooie samenwerkingen tussen de verschillende domeinen.

2.3 Samenwerking

Samenwerking gemeente en GGD

De samenwerking tussen de gemeente en de GGD is goed verlopen en de lijntjes waren kort. We wisten elkaar goed per mail te vinden voor vragen tussendoor en hebben enkele afspraken gehad om de voortgang te bespreken, waarin we heel effectief alle aandachtspunten konden doornemen.

Ook is er een mooie samenwerking tot stand gekomen met de Gezonde School-adviseurs van de GGD. De gemeente wilde het lespakket zonbescherming zelf onder de aandacht brengen bij alle scholen. Een belangrijke geleerde les tijdens dit project is dat de uitwerking van plannen toch weer meer tijd kosten dan vooraf gedacht. Zo kwam ook het benaderen van de scholen over het lespakket in gedrang. De oplossing lag in nauwere samenwerking met en binnen de GGD. De Gezonde School-adviseurs van de GGD zijn daarop betrokken en gevraagd om, in afstemming met de gemeente, het contact met de scholen over het lespakket van het huidfonds over te nemen. Vanuit het team Milieu & Gezondheid hebben de adviseurs de Gezonde School-adviseurs bijgeschoold over het thema uv-bescherming en hittestress. Zodoende komen ze goed beslagen ten ijs bij de scholen. Dit bleek een win-win situatie voor iedereen; de Gezonde School-adviseurs hebben contacten met alle scholen en daarnaast geven scholen zelf aan dat ze het liefst alle contact laten verlopen via de Gezonde School-adviseurs. Scholen worden door veel verschillende partijen benaderd, wat het onoverzichtelijk maakt voor scholen. Daarom worden ze heel graag zo veel mogelijk geclusterd en door zo min mogelijk mensen benaderd. Met het betrekken van de Gezonde School-adviseurs hebben we daaraan kunnen voldoen voor de scholen. En de gemeente kan toch haar doel bereiken, via deze samenwerking. Verder is het thema uv-bescherming en hittestress weer onder de aandacht gebracht bij de Gezonde School-adviseurs en is hun kennis bijgespijkerd in het kader van dit project. Dat nemen zij weer mee in de gesprekken met scholen in alle gemeenten in de regio.

Samenwerking gemeente, GGD en GSF

De gemeente Overbetuwe is de uitvoerder geweest van dit project. De GGD is hierbij betrokken geweest vanuit inhoudelijke expertise op gezondheid en preventie. Vanuit het expertise beweegvriendelijke ruimte heeft GSF geen rol gehad binnen het project van gemeente Overbetuwe. Naast inhoudelijk expert is de GGD ook procesleider geweest voor de gemeente. GSF is procesleider geweest voor alle gemeenten tezamen.

Samenwerking gemeente en sportverenigingen en vakantiedorpen

Alle buiten sportverenigingen en vakantiedorpen in de gemeente (20 in totaal) zijn benaderd en hebben persoonlijk een promotiepakket gekregen met zonnebrandcrèmedispensers. Dit heeft geleid tot een prettige samenwerking met persoonlijk contact.

2.4 Borging binnen de organisatie

Bestaand beleid Lokaal Hitteplan (doelgroep senioren); Senioren en zorgprofessionals van senioren advies en voorlichting geven over hittestress.

- Programma Duurzaamheid; Schaduwplekken creëren op schoolpleinen (doelgroep jeugd)
- [Beleid Woon/Zorg visie 2024](#): Inzet op welzijn en gezondheid door middel van preventie, vroegsignalering en ondersteuning, zodat zorgvragen voorkomen worden of minder zwaar worden. Dit betekent het bevorderen van een gezonde leefstijl en het versterken van de zelfredzaamheid van mensen.
- Nieuwbouw van woningen en renovatie van straten kunnen kansen bieden om de omgeving te vergroenen. Deze kansen worden zoveel mogelijk benut. Er zijn landelijke richtlijnen om te werken aan een gezonde en groene leefomgeving, maar het blijft ook lokaal maatwerk.
- [Programmaplan Duurzaamheid 2024](#): Energie in relatie tot gezondheid en klimaatadaptatie Het weer wordt steeds extremer en we krijgen te maken met hogere temperaturen in de zomer. Hierdoor neemt de vraag naar koelte in de zomerperiode toe. Door aanpassingen aan de gebouwschil te doen, hoeven minder installaties die energie verbruiken ingezet te worden. Denk aan zonwering, slim ontwerpen en isolatie. In de periode 2024 - 2026 wordt gekeken hoe sectorale aanpakken elkaar kunnen versterken. Dit kan leiden tot aanvullend instrumentarium, zoals subsidie op zonwering, meer aandacht voor comfort in de woning en extra communicatie en ondersteuning voor het nemen van maatregelen voor kwetsbare groepen. Ook komt hier meer aandacht voor in uitvoeringsplannen en beleidsnotities.

Nieuw beleid:

- Dankzij dit project heeft gemeente Overbetuwe het Zonvenant ondertekend. Daarmee is voor de komende jaren ook geborgd dat de gemeente aandacht blijft besteden aan zonbescherming als onderdeel van de voorlichting om kanker te voorkomen. Naast de gemeente heeft ook GGD Gelderland-Midden door dit project het Zonvenant ondertekend.
- [Visie op Gezondheid](#): We streven naar een duurzame en gezonde samenleving. Een samenleving waarin we op een duurzame wijze omgaan met energie en grondstoffen en waar we de klimaatdoelstellingen centraal stellen en de omstandigheden worden gecreëerd om een gezonde leefstijl te bevorderen. We willen bereiken; Extra inzetten op preventie van huidkanker, beter beschermen tegen uv-straling en hittestress bij kinderen en ouderen. Is op 1 oktober 2024 vastgesteld.

3. Bredere inzet van gemeente op preventie hittestress en huidkanker

3.1 Communicatie/voorlichting (algemeen)

Zowel de gemeente Overbetuwe als GGD Gelderland-Midden hebben door dit project het Zonvenant ondertekend. De materialen die beschikbaar zijn via het huidfonds worden gebruikt op de website van de gemeente.

Gemeente Overbetuwe heeft in 2024 een lokaal hitteplan opgesteld in samenwerking met de GGD. Hierachter zit een communicatiestrategie om vooral de ouderen in Overbetuwe te bereiken bij hitte. Het plan wordt geactiveerd als het nationale hitteplan ook geactiveerd wordt.

Dit voorjaar zijn aan senioren flesjes zonnebrandcrème uitgedeeld met een flyer met hittetips. Dit gebeurde ook i.h.k.v. het Lokaal Hitteplan.

3.2 Beleid

- Is er sprake van beleidsontwikkeling of bestaand beleid op dit vlak? Hoe is aanvullend beleid geformuleerd, werkt dat (waarom wel/niet)? Indien geen beleid, waarom niet?
- Indien beleidsontwikkeling juist een interventie is die in dit project wordt uitgewerkt/verkend, dit graag verder uitwerken: betrokkenen sociaal en fysiek domein, rol GGD, wanneer welke input, participatie, waar loop je tegenaan, wat zijn succesfactoren, etc.?

Zie ook hierboven voor een opsomming van bestaand beleid t.a.v. hittestress en preventie van huidkanker in de gemeente Overbetuwe.

Beleidsontwikkeling is geen onderdeel geweest van dit project, omdat in de gemeente Overbetuwe al veel bestaand beleid is (wat ook recent is vastgesteld) en daarmee ook de borging al gegarandeerd is.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Fysieke interventies

Er is een hele mooie, effectieve aanvullende maatregel genomen in de vorm van schaduwdoeken die aangeboden zijn aan scholen. Hierbij zijn de scholen vrij gelaten om zelf een locatie te bepalen. Het bleek dat het voor scholen, ondanks het gratis aanbod vanuit de gemeente, toch teveel tijd kostte om bijvoorbeeld een locatie te bedenken voor het schaduwdoek. Dat bleek een reden waarom scholen toch niet op het aanbod ingingen. Uiteindelijk is de leverancier vanuit het huidfonds met de scholen gaan meedenken om het ze nog wat makkelijker te maken. Dit is een leerpunt.

De zonnebrandcrèmedispensers zijn persoonlijk bij de buitensport verenigingen langs gebracht. Dit persoonlijke contact was erg waardevol en maakt dat het initiatief meer draagvlak krijgt onder de verenigingen.

Samenwerking

De samenwerking intern in de gemeente Overbetuwe verliep soepel, waarbij vanaf het begin van het project verschillende domeinen aangehaakt zijn en meegedacht hebben. Ook bij de uitvoering van verschillende onderdelen van het project kon het werk verdeeld worden onder verschillende medewerkers (zoals persoonlijk langsgaan bij de sportverenigingen en kinderdorpen en ook het langsbrengen van zonnebrandcrème aan senioren). Op deze manier bleef het toch behapbaar en kon met het persoonlijk contact een groter enthousiasme en draagvlak gecreëerd worden.

De samenwerking tussen gemeente en GGD verliep soepel. De lijntjes waren kort en we wisten elkaar goed te vinden tussen overleggen door. De overleggen verliepen efficiënt en er was een duidelijke taakverdeling.

Een belangrijk leerpunt is om aan het begin van een project een duidelijke verwachting naar elkaar uit te spreken met alle betrokken partijen. Zo was voor gemeente en GGD de rol van de GSF in dit project niet duidelijk, zowel inhoudelijk als als procesbegeleider. Dit had beter gekund als we hier vooraf duidelijk over gesproken hadden.

Communicatie en voorlichting

Er is veel tijd besteed aan de uitwerking van het plan van aanpak en de fysieke interventies. De communicatie en voorlichting is daardoor later pas aan bod gekomen. De vele plannen bleken ook meer tijd te kosten dan vooraf ingeschat. Daarom is het niet gelukt om bijvoorbeeld de scholen te benaderen om nog dit schooljaar lespakketten op school te geven over zonbescherming. Daaruit is wel een mooie nieuwe samenwerking voortgekomen met de Gezonde School-adviseurs van de GGD. Samen kan de gemeente nu optrekken om de scholen te benaderen. Zo wordt er wel ruim op tijd contact gelegd met de scholen om volgend jaar het lespakket op te nemen in het jaarplan.

De gemeente heeft al vroeg in het project het Zonvenant ondertekend. Dit geeft toegang tot heel veel communicatie en voorlichtingsmateriaal. De gemeente heeft hier veel gebruik van gemaakt, met name van de posters en flyers.

Daarnaast is het eerste schaduwdoek geplaatst in aanwezigheid van de wethouder, waar media-aandacht voor gevraagd is. Tot slot is er ook een informatief promopakket met flyers gegeven aan alle buitensport verenigingen en kinderspeeldorpen.

4.2 Aanbevelingen en leerpunten

Leerpunten

- De doorlooptijd van dit project was kort (1 jaar). Dat heeft ertoe geleid dat ingezette interventies nog niet geëvalueerd zijn en ook dat niet alle voorgenomen acties al gerealiseerd zijn.
- Alles wat je wil doen kost meer tijd dan je denkt. Denk bijvoorbeeld aan contacten leggen, samenwerking opstarten, leverancier zoeken.
- Niet alles hoeft direct, ook dingen die nu ingezet zijn lopen volgend jaar door en zullen dan (hopelijk) leiden tot mooie resultaten.

Aanbevelingen voor gemeenten

Samenwerking

- Ken je mogelijke samenwerkingspartners en maak gebruik van de expertise die er al is (bijvoorbeeld de Gezonde School-adviseurs van GGD en de mogelijkheden van het huidfonds)
- Sluit aan bij wat er al is. Bijvoorbeeld: Het huidfonds bestaat al, meerdere gemeenten hebben het Zonvenant al ondertekend en maken gebruik van de beschikbare materialen. Sluit daarbij aan en maak daar gebruik van.
- Samenwerking tussen verschillende gemeenten (en afdelingen binnen de gemeenten) en organisaties kost veel tijd. De doorlooptijd van dit project was relatief kort en maakt dat de samenwerking niet altijd optimaal benut kan worden.
- Samenwerking met andere gemeenten heeft met name veel inspiratie opgeleverd. Nieuwe ideeën en inzichten moeten echter ook weer lokaal toegepast worden, wat veel tijd kost.
- Scholen zijn erg druk. Ook al wordt er gratis een boom of schaduwdoek aangeboden, het kost nog steeds tijd en dat maakt dat sommige scholen het aanbod toch niet aannemen. Maak het daarom zo makkelijk mogelijk. Zorg dat er zo min mogelijk papierwerk bij komt kijken en dat er ook de mogelijkheid is dat er voor een school besloten wordt/ een plan gemaakt wordt waar de boom of schaduwdoek het beste geplaatst kan worden.

Fysieke interventies

- Schaduwdoeken zijn kosteneffectieve interventies aanvullend op het planten van bomen. Bomen hebben tijd nodig om te groeien voordat het schaduw en koelte kan bieden. Om deze tijd te overbruggen zijn schaduwdoeken goede interventies om direct bescherming te bieden aan uv-straling en hittestress.
- Persoonlijke aflevering van de zonnebrandcrèmedispensers en promotiemateriaal zorgt voor groot draagvlak onder de doelgroep

Voorlichting, educatie en bewustwording

- Besteed vooraf al aandacht aan een communicatieplan. Betrek vanaf het begin de afdeling communicatie.
- Daarbij is het belangrijk om communicatiemomenten en voorlichting jaarlijks te laten terugkomen.
- Creëer draagvlak onder de doelgroep. Persoonlijke benadering helpt daarbij. Het helpt ook om maatregelen zo laagdrempelig mogelijk aan te bieden. Maakt het iedereen zo makkelijk mogelijk om zich te kunnen beschermen tegen de zon (creëer voldoende schaduw, zorg voor zonnebrandcrème op zichtbare plekken, waar mensen toch al langskomen zodat het makkelijk en logisch is om te smeren).

Borging

- Het ondertekenen van het Zonvenant borgt binnen de gemeente dat het thema huidkankerpreventie ook de komende jaren een speerpunt blijft
- Daarnaast zijn er verschillende documenten waarin het belang van uv-bescherming en preventie van hittestress opgenomen kan worden . Denk hierbij aan het lokaal hitteplan, de Visie op Gezondheid en het Programmaplan Duurzaamheid.

Aanbevelingen voor GGD'en

- Bespreek aan het begin van een project, met alle betrokken partijen, de verwachtingen. Zo kan ieder zijn eigen rol goed pakken en is daar gaandeweg het proces geen onduidelijkheid over.
- In de begroting zijn veel uren opgenomen voor de GGD'en en GSF, relatief erg weinig voor de gemeente. Alles wat je wil doen kost tijd, meer dan je vaak van tevoren inschat. In dit project is er vanuit de gemeente veel tijd gestoken in de uitvoer. Vooraf waren er te weinig uren gereserveerd voor het project, waardoor er keuzes gemaakt moesten worden en niet alle plannen uitgevoerd zijn.
- Samenwerking met andere gemeenten en GGD'en leidt tot veel inspiratie om mee aan de slag te gaan.
- Werk binnen de GGD samen met andere teams die ook actief zijn op het thema (denk aan de Gezonde School-adviseurs, toezichthouders kinderopvang, team medische milieukunde, jeugdgezondheid, gezondheidsbevorderaars, afdeling onderzoek)

Geniet maar verbrand niet

Gemeente Overbetuwe wil zonveilig gedrag vanzelfsprekend maken, om zo met elkaar de explosieve groei van huidkanker een halt toe te roepen. In het kader van onze campagne Weren, Kleren, Smeren bieden wij uw vereniging met plezier een zonnebranddispenser aan. Met dit initiatief willen we samen met u bijdragen aan bewustwording rondom zonveilig gedrag en zo de groei van huidkanker helpen tegengaan.

Hoe kun je huidkanker voorkomen?

Huidkanker wordt bijna altijd veroorzaakt door overmatige blootstelling aan zonlicht. Met drie simpele maatregelen nu, kun je huidkanker later voorkomen! Dus vanaf zonkracht 3 ga je Weren, Kleren en Smeren.

Weren:

Blijf in de schaduw of vermijd de zon tussen 12:00 en 16:00 uur.

Kleren:

Draag luchtige, bedekkende kleding en een hoed of pet om UV-schade te voorkomen.

Smeren:

Bescherm je huid met zonnebrandcrème van minimaal factor 30 en smeer regelmatig.

Advies voor Sportclubs

Buiten sporten is gezond – bescherming tegen de zon ook. Door zonnebrandcrème gemakkelijk beschikbaar te maken op jullie sportlocatie, maken we het voor sporters, vrijwilligers en toeschouwers makkelijker om zich goed te beschermen. Adviseer sporters omzichzelf te beschermen met kleren, zich in te smeren met zonnebrandcrème en zoveel mogelijk de schaduw op te zoeken. Maak weren, kleren en smeren een vast onderdeel van de warming-up. Organiseer sportactiviteiten zelf bij voorkeur niet tussen 12.00 en 16.00 uur. Zo blijven we scherp, sterk en beschermd.

We adviseren om daarnaast ook aandacht te besteden aan zonbescherming in jullie communicatie, bijvoorbeeld via een poster of een bericht op social media. Samen zorgen we voor een gezonde en bewuste sportomgeving!

Heeft u vragen?

Neem gerust contact met ons op via 14 0481 of f.lansink@overbetuwe.nl.

Figuur 4: Flyer 'Geniet maar verbrand niet' gericht op sportclubs.

Bijlage 2 - Flyer Geniet maar verbrand niet – kinderspeelweken

Geniet maar verbrand niet

Gemeente Overbetuwe wil zonneveilig gedrag vanzelfsprekend maken, om zo met elkaar de explosieve groei van huidkanker een halt toe te roepen. In het kader van onze campagne Weren, Kleren, Smeren bieden wij uw vereniging met plezier een zonnebranddispenser aan. Met dit initiatief willen we samen met u bijdragen aan bewustwording rondom zonneveilig gedrag en zo de groei van huidkanker helpen tegengaan.

Hoe kun je huidkanker voorkomen?

Huidkanker wordt bijna altijd veroorzaakt door overmatige blootstelling aan zonlicht. Met drie simpele maatregelen nu, kun je huidkanker later voorkomen! Dus vanaf zonkracht 3 ga je Weren, Kleren en Smeren.

Weren:
Blijf in de schaduw of vermijd de zon tussen 12:00 en 16:00 uur.

Kleren:
Draag luchtige, bedekkende kleding en een hoed of pet om UV-schade te voorkomen.

Smeren:
Bescherm je huid met zonnebrandcrème van minimaal factor 30 en smeer regelmatig.

Advies voor Kindervakantieweek

Buiten spelen is gezond – bescherming tegen de zon ook.
Adviseer kinderen om zichzelf te beschermen met kleren, zich in te smeren met zonnebrandcrème en zoveel mogelijk de schaduw op te zoeken.
Maak weren, kleren en smeren een vast onderdeel van het spelen.
We adviseren om daarnaast ook aandacht te besteden aan zonbescherming in jullie communicatie, bijvoorbeeld via een poster of een bericht op social media.
Samen zorgen we voor een gezonde en bewuste speelomgeving!

Heeft u vragen?

Informatie is te vinden bij het huidfonds; www.huidfonds.nl.
Neem gerust contact met ons op via 14 0481 of e.kroos@overbetuwe.nl.

Figuur 5: Flyer 'Geniet maar verbrand niet' gericht op de kindervakantieweek.

GGD Gelderland-Midden

is onderdeel van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

GGD Gelderland-Midden

Postbus 5364

6802 EJ ARNHEM

T 0800 8446 000

E ggd@vggm.nl

I www.ggdgm.nl

Gelderland-Midden